

Günbatımı Kupa Mercanı

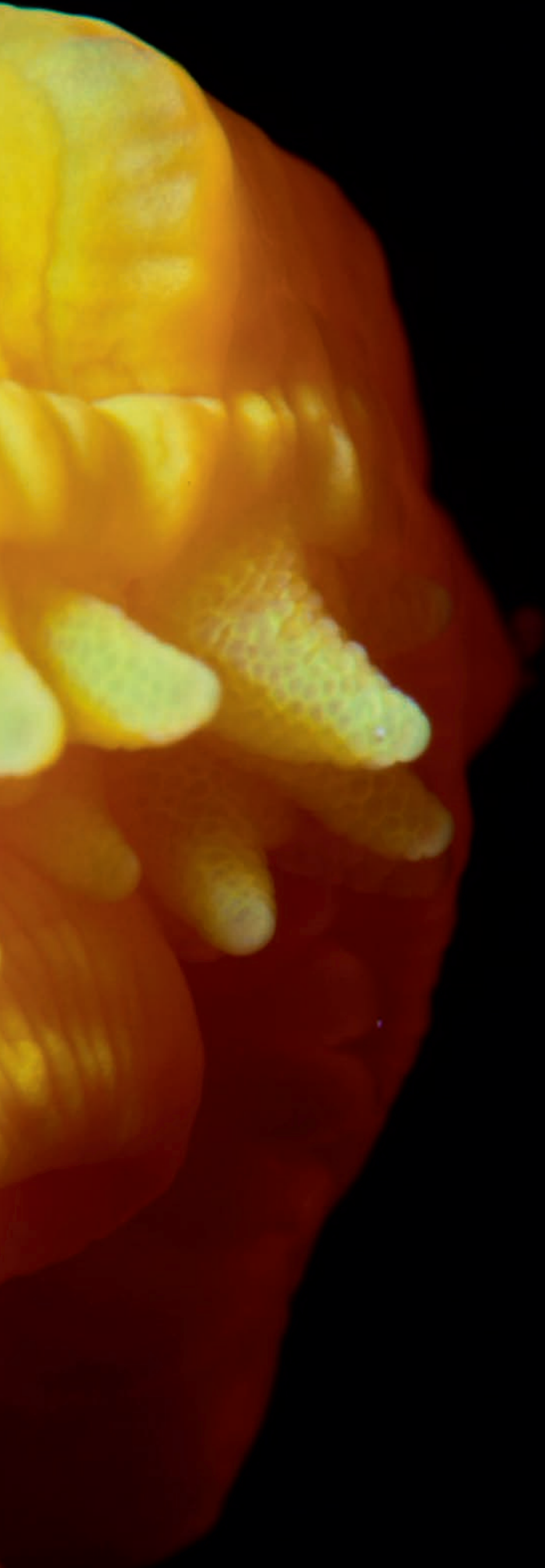
Türkiye denizleri, barındırdığı zengin canlı yapısıyla sualtı canlılarını araştıran bilim insanlarının, amatör bilimcilerin, dalgıçların her zaman ilgisini çekiyor.

Bu değişik yapının nedeni, denizlerimizin farklı jeolojik, ekolojik, kimyasal ve iklimsel yapı göstermesi. Güneyde sıcak, tuzlu bir yapıya sahip Akdeniz, kuzeyde soğuk ve az tuzlu yapıdaki Karadeniz ve her iki deniz arasında bağlantıyı sağlayan, her iki denizin de özelliklerini taşıyan Marmara ve Ege Denizi. İklimsel nedenlerden dolayı Akdeniz'de sıcak ve tuzlu suları seven canlılar yaşarken, Karadeniz'de soğuk ve az tuzlu suları seven canlılar yaşar.

Bunların yanında hem Atlantik Okyanusu'ndan hem de Kızıldeniz'den devamlı yeni tür girişi olur.

Bu farklı canlıları -süngerler, yumuşakçalar, tunikatlar, balıklar, eklembacaklılar, deniz bitkileri, mercanlar- dalgıç yaparak görmek mümkün. Mercanlar ülkemiz denizlerinde yaşadığı halde, dalgıçlar dışında pek kimsenin bilinmediği canlılardır. Mercanlar daha çok tropik denizlerin "resif oluşturan canlıları" olarak bilinir. Yanlış da değil aslında.

Bazı türleri büyük resifler oluşturabilir. Bizim denizlerimiz gibi ılıman denizlerde ise resif oluşturmayan mercan türleri yaşar. Gün batımı kupa mercanı da bu türlerden biridir.

Günbatımı kupa mercanı, sarı renkli ve güle benzeyen yapısıyla dikkat çeker.

Tek olarak yaşayan bu mercanların boyu 3 cm kadardır.

Sarı ya da turuncu renkli olabilen dokunaçlarının sayısı 90 kadar olabilir.

10 metreyle 40 metre arasında değişen derinliklerde,

kayaların altlarında ve akıntıya karşı korunaklı yerlerde,

sert zemine tutunarak yaşarlar.

Bu mercanları Ege ve Akdeniz kıyılarında

dalış yaparak görmek mümkündür.

Fotoğraflar: Mutlu Kurtbaş (Ege Denizi)

Kaynak
• <http://www.habitas.org.uk/marinelife/species.asp?item=D14160>

Düğünçiçekleri

Dünya üzerinde ılıman kuşakta yer alan Türkiye sahip olduğu jeomorfolojik, topografik ve iklimsel çeşitlilik nedeniyle, olağanüstü bir yaşam alanı çeşitliliğine de sahiptir. Yaşam alanı çeşitliliği zengin bitki örtüsü çeşitliliğini meydana getirir.

Alt türlerle birlikte 10 binin üzerinde bitki bugün Anadolu'nun farklı yaşam alanlarında kendisine yer bulmuştur.

Bu bitkilerden birisi de düğünçiçekleridir (Ranunculaceae). Düğünçiçekleri Dünya ve Türkiye florasında hayli zengin cins ve tür içeren geniş bir ailedir. Dünya üzerinde 59 cins ve 2500 civarında türü bulunur. Ülkemizde 18 cins ve 215'ten fazla türü yayılış gösterir. Düğünçiçeklerinde endemizm oranı % 23,5'tir, bu hayli yüksek bir değerdir. Genellikle otsu yapıdadırlar. Seyrek olarak da odunsu yapıda olurlar.

Anemone coronaria: Manisa lalesi

Bazı önemli türleri

Hazaran (*Delphinium*) bitkisinin yapısında bulunan zehirli bileşikler zehirlenmelere yol açar. Hazaran ve mahmuzotunun (*Consolida*) bazı türleri halk arasında hayvan barınaklarını bit, pire gibi haşerelerden korumak amacıyla kullanılır. Çörek otu (*Nigella sativa*) ilaç ve baharat yapımında kullanılır. Bazı düğünçiçeği türleri Doğu Anadolu bölgesinde otlu peynir yapımında kullanılır.

Fotoğraf: Prof. Dr. Bayram Göçmen

Kaynak

Dönmez, A., Demirci, B., Dönmez, E., Uğurlu, Z., *Nigella* (Ranunculaceae) Türleri Üzerinde Taksonomik ve Kimyasal Araştırmalar TÜBİTAK Proje No: 107 T 686., 2011

Tarih Öncesi Anadolu'da

Denizel Halkalısolucanlar

Günümüzde, Anadolu'nun denizle bağı olmayan herhangi bir bölgesinde (Toroslar'ın tepesi, İç Anadolu düzlükleri, Güneydoğu Anadolu) bir deniz canlısı fosiline rastlamak zor değil.

Konunun uzmanları dışında birçok amatör de sıklıkla dağlarda deniz canlısı fosili buluyor. Bunun nedeni Anadolu'nun 65 milyon yıl öncesine kadar Tetis Denizi ile kaplı olmasıdır.

Bu bölgelerde genel olarak hem omurgalı hem de omurgasız hayvan fosilleri bol miktarda bulunabiliyor. Bulunan omurgasız fosilleri içinde bir grup da denizel halkalısolucan (Annelida) fosilleri.

Denizel halkalısolucanlar uzun vücutlu denizel solucanlardır. Vücutları iç bölmelerine uygun olarak, dıştan da segmentlere ayrılmıştır. Seta denen kalın kıllar taşırlar. Bu kıllar kitinden oluşmuş iğneler ya da bükülmez dikenler şeklindedir.

Denizel halkalısolucanların vücut yapıları genellikle yuvarlak ve uzundur. Birkaç parçadan (segmentten) oluşmuş kısa ve yassı vücutlu olanları da vardır. Çürümekte olan organik maddeleri yerler. Bazıları da silleriyle su akıntısı oluşturarak besinlerini süzer. Denizel halkalısolucanlar genellikle zemine bağlı, kum ya da çamurun içine gömülü olarak yaşar. Az bir kısmı su içinde serbest hareket eder. Bazıları vücuttan özel bir salgı üretir ve bu salgıyı çimento gibi kullanarak dışardan aldığı maddelerle birleştirir, kendine tüp biçiminde bir evcik yapar. Bazıları bu tüp şeklinde olan yapıyı kalsiyum karbonat üreterek yapar.

Denizel halkalısolucanların Kambriyen dönemden (545-495 milyon yıl önce) günümüze kadar her jeolojik döneme ait fosil örnekleri vardır.

Denizel halkalısolucanlar öldüklerinde, evcikleri bulundukları yerde bir çukurluk bırakır. Fosilleşmeleri bu çukurun çökel bir malzemeye dolmasıyla gerçekleşir. Ülkemizde İç Anadolu'dan, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya kadar fosil buluntuları vardır.

Çizim : Ayşe İnan Alican

Kaynak

• İnan, N., *Türkiye'nin Önemli Omurgasız Fosilleri*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 2008.